

THE BRA

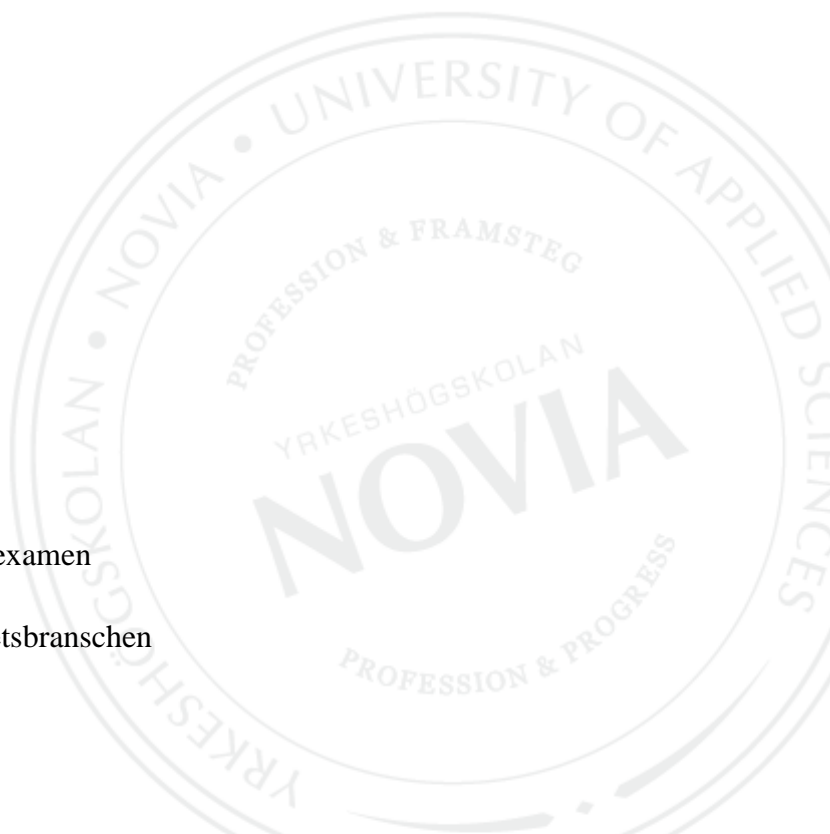
– en kvalitativ studie om bysthållarens utveckling under 1900-talet

Paula Snellman

Examensarbete för Estenom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för Skönhetsbranschen

Vasa 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Paula Snellman
Utbildningsprogram och ort: Skönhetsbranschen, Vasa
Handledare: Anna-Lotta Mörk
Jaana Ylimartimo-Nybäck

Titel: THE BRA

– en kvalitativ studie om bysthållarens utveckling under 1900-talet

Våren 2013

Sidantal: 43

Bilagor: -

Abstrakt

Syftet med denna studie är att undersöka behån och dess utveckling på 1900-talet, för att visa hur klädplaggets livscykel sett ut. Resultatet kommer att redovisas på ett kreativt sätt i en portfoliobok där behån visas upp från utvalda tidsepoker. Detta examensarbete kommer att ge respondenten ny kunskap och nya reflektioner. Studien kommer också att ge kunskap åt människor inom skönhetsbranschen och även åt dem som inte är insatta i ämnet. Respondenten hoppas kunna ge teatervärlden kännedom om behåns historia och att den ska kunna använda kunskapen i sin planering inför föreställningar.

Detta är en kvalitativ studie som utförs med hjälp av datainsamlingsmetoderna styling, bildkomposition och fotografering av olika behåmodeller. I arbetet används dataanalysmetoden bildanalys. Respondenten visar i en kreativ portfoliobok upp sex stycken olika behåmodeller från olika årtionden under 1900-talet.

I resultatredovisningen presenterar respondenten genom bilderna sin egen tolkning av behåns historia. I resultatredovisningen kan man tydligt se skillnader under de olika tidsperioderna. Behån har utvecklats från tunna och genomskinliga med neutrala färger till stadiga material utan färg- och formbegränsningar. Beträktaren kan se en historisk berättelse genom bilderna.

Språk: Svenska

Nyckelord: Behå, behåar, underkläder, historia, behåmodeller, färger, material.

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Paula Snellman
Koulutusohjelma ja paikkakunta: Kauneudenhoitoala, Vaasa
Ohjaajat: Anna-Lotta Mörk
Jaana Ylimartimo-Nybäck

Nimike: THE BRA

– kvalitatiivinen tutkielma rintaliivien kehityksestä 1900-luvulla

Kevät 2013

Sivumäärä: 43

Liitteet: -

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia rintaliivien kehitystä 1900-luvulla sekä näyttää rintaliivien elinkaari. Tutkimustulokset raportoidaan kuvakansioon, jossa valittujen aikakausien rintaliivit esitetään luovasti. Opinnäytetyö antaa tekijälle uutta tietoa ja uusia ajatuksia. Tutkimus antaa tietoa paitsi kauneudenhoitoalan ihmisille myös niille, jotka eivät alaa tunne. Tekijä toivoo tutkimuksesta olevan hyötyä teatterialan ihmisille esitysten suunnittelussa.

Tämä on kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytetään tiedonkeruumenetelminä muotoilua, kuvien sommittelua ja valokuvausta eri rintaliivimalleista. Analyysimenetelmänä käytetään kuva-analyysiä. Kuvakansiossa esitetään luovasti kuusi erilaista rintaliivimallia 1900-luvun eri vuosikymmeniltä.

Tutkimustuloksissa tekijä esittää rintaliivien tarinan kuvien kautta. Tuloksissa voidaan selvästi nähdä eroja rintaliivien historian eri ajanjaksoissa. Rintaliivit ovat kehittyneet ohuista, läpinäkyvistä ja neutraaleista väreistä kiinteisiin materiaaleihin ilman väri- tai muotorajoituksia. Kuvien kautta katsoja voi nähdä rintaliivien historiallisen tarinan.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: rintaliivi, alusvaatteet, historia, rintaliivimallit, värit, materiaali

BACHELOR'S THESIS

Author: Paula Snellman
Degree Programme: Beauty and Cosmetics, Vasa
Supervisors: Anna-Lotta Mörk
Jaana Ylimartimo-Nyback
Title: THE BRA
-a qualitative study about the bra's development during the 1900s

Spring 2013 Number of pages: 43 Appendices: -

Abstract

The purpose of this study is to investigate the bra and its development during 1900s and show the lifecycle of the garment. The results will be reported in a creative way in a portfolio book where the bra will be presented from selected epochs. This thesis will give the respondent new knowledge and new reflections. The study will also provide knowledge to people in the beauty industry, and even to those who are not familiar with the subject. The respondent hopes to give the theater world knowledge of the bra's history and they can use the knowledge in their planning for the performances.

This is a qualitative study and the methods that the respondent is using for the data collection are styling, image composition and photographing of different bra models. The respondent is using the picture analysis as a data analysis method. In a creative portfolio book the respondent shows six pieces of different bra models from different decades during the 1900s.

The result presents the story of the bra through the images. In the reported results you can clearly see the differences between the selected epochs. The bra has evolved from thin and transparent with neutral colors to solid material, without color and shape limitations. The viewer can see the historical story of the bra through the images.

Language: Swedish Key words: brassieres, underwear, history, bra models, colors, materials.

Innehåll

1	INLEDNING.....	1
2	SYFTE.....	3
3	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	4
3.1	Behåns utveckling före 1900-talet.....	4
3.2	Behåns utveckling under 1900-talet.....	6
3.2.1	1900-1930-talet.....	6
3.2.2	1930-1950-talet.....	8
3.2.3	1950-talet och 1960-talet.....	9
3.2.4	1970-talet och 1980-talet.....	11
3.2.5	1990-talet.....	12
3.3	Material och färger under 1900-talet.....	13
3.4	Behå modeller.....	16
4	TIDIGARE FORSKNING.....	20
5	UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE.....	24
5.1	Styling och bildkomposition.....	24
5.2	Fotografering.....	25
5.3	Bildanalys.....	26
5.4	Undersökningens praktiska genomförande.....	27
6	RESULTATREDOVISNING OCH TOLKNING.....	29
6.1	Den tidiga behån.....	30
6.2	Den vita balkonettbehån.....	31
6.3	Hollywood push up-behån.....	32
6.4	Den sensuella röda behån.....	33

6.5	Behå av Christian Dior.....	34
6.6	Den nutida behån	35
6.7	Sammanfattning av resultatet.....	36
7	KRITISK GRANSKNING.....	37
8	DISKUSSION.....	41

Litteratur

1 Inledning

”Frihet, support och stadga – varför är det så svårt att finna en man som ger en allt det där som en bra behå ger?” (Hammar & Rasmussen 2008, s. 105)

Sommaren 2011 ersatte jag kaffekopparna med jeans, t-shirt, jackor och klänningar. Följaktligen bytte jag att jobba i café, till att jobba i klädaffär. Jag kände att jag borde satsa på min bransch, nämligen skönhet. Efter sommaren fick jag fortsätta jobba på klädaffären och under mina arbetsår har jag verkligen blivit insatt i kläder och speciellt underkläder.

Vid min första inventering fick jag sortera och räkna damunderkläder. Det fanns många olika modeller och figurer. Färgerna var fina och modellerna trendiga. Jag hittade genast några favoriter, som var i min smak. När jag väl hittat de glamourösa favoritbehåarna märkte jag att alla modeller inte tilltalade mitt öga. En del av modellerna var gammalmodiga och gick i ljusa färger som ljusblått och gult. De verkade inte ens ha någon form av stöd, vilket naturligtvis är en av de viktigaste sakerna för en bra behå. Nej, dessa modeller var inte attraktiva i mina ögon och jag tyckte de var ålderdomliga. Jag började fundera på min mormor och hur hennes behå såg ut när hon var i min ålder. Kanske hennes ungdomsbehå såg ut precis som dessa?

Och visst hade jag rätt när jag en dag frågade min mormor och hon visade upp sin underklädesgarderob. Där fanns flera gammalmodiga behåar som hade tråkiga färger. Min mormor berättade att hon använde mycket korsett före andra världskriget. Sin första behå fick hon så sent som på 1950-talet. Jag började då fundera över hur behå sett ut tidigare och vilka modeller det fanns? Och vem uppfann egentligen bh:n? Jag började fundera på frågorna och kom fram till att det här tänker jag ta reda på och detta vill jag skriva om i mitt examensarbete.

Syftet med denna studie är att undersöka bh:n och dess utveckling på 1900-talet, för att visa hur klädplaggets livscykel sett ut. Resultatet kommer att redovisas på ett kreativt sätt i en portfoliobok där bh:n visas upp från utvalda tidsepoker. Detta examensarbete kommer att ge respondenten mycket ny kunskap och nya reflektioner. Studien kommer också att ge kunskap åt människor inom skönhetsbranschen och även åt dem som inte är

insatta i ämnet. Respondenten hoppas kunna ge teatervärlden kännedom inom bh:ns historia och att den ska kunna använda kunskapen i sin planering inför föreställningar.

Behån har haft en stor inverkan på hur underklädesbranschen ser ut nuförtiden. Kvinnans roll i samhället under 1900-talet har inverkat på hur underkläderna och speciellt behån fått sin början. Den första behån skapades så sent som på 1900-talet och under utvecklingen har behåmodellerna påverkats av århundradets trender och moden. Jag har bestämt att utforska behån mera ingående, eftersom jag känner ett stort intresse för ämnet. Jag har valt att främst skriva om behåns historia under 1900-talet, men jag kommer också att skriva om de viktigaste företeelser som hänt före 1900-talet. Behåns historia på 1800-talet och bakåt i tiderna har naturligtvis satt spår i behåns utveckling och skapat inflytande till hur behån ser ut idag.

2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka behån och dess utveckling på 1900-talet, för att visa hur klädplaggets livscykel sett ut. Resultatet kommer att redovisas på ett kreativt sätt i en portfoliobok där behån visas upp från utvalda tidsepoker. Detta examensarbete kommer att ge respondenten ny kunskap och nya reflektioner. Studien kommer också att ge kunskap åt människor inom skönhetsbranschen och även åt dem som inte är insatta i ämnet. Respondenten hoppas kunna ge teatervärlden kännedom inom behåns historia och att den ska kunna använda kunskapen i sin planering inför föreställningar.

3 Teoretiska utgångspunkter

I de teoretiska utgångspunkterna har respondenten redogjort för hur behåns utveckling sett ut före 1900-talet, eftersom det skapat inflytande av hur behån sett ut under 1900-talet. Respondenten har sedan beskrivit om behån under 1900-talet, och redogjort för vad som hänt vid olika årtionden. Respondenten redovisar därefter material och färger, som användes under de olika årtionden, samt klargör för olika behåmodeller. Under kapitlet modeller har respondenten själv illustrerat ritningar av de olika modellerna. I vissa sammanhang kommer respondenten att lyfta fram korsetten, eftersom korsetten har varit behåns föregångare och korsetten har haft en betydelsefull mening i behåns historia.

3.1 Behåns utveckling före 1900-talet

När man går så långt tillbaka som till antiken och den grekiska kulturens tid, var underklädesgarderoben mycket minimal eftersom nakna bröst ansågs som något helt naturligt. Brösten ansågs vara en symbol för gudomligheten. Trots att kvinnan visade sina bröst, betraktades detta inte sexuellt utmanande. På olika symboler och avgudabilder ser man att brösten är blottade fria och att de var fruktbarhetens symbol. Kyrkan sade ja till mycket djupa urringningar, till och med så djupa att bröstvårtorna blottades. Däremot svartlistade kyrkan alltför korta klänningar. (Ericsson Wörn 2007, s. 47; Lewenhaupt 1995, s. 14).

I antiken ses de första avtrycken i historien av de kvinnliga underkläderna. Kvinnan hade på sig en bandå som kallades ”strophium”. Detta ord kom från grekiskans ”strophos”, vilket betyder bindel. Bröstbindeln var ett långt band i läder och detta lindades om brösten. Bandet kan förknippas med dagens bikini. (Lewenhaupt 1995, s. 14-15).

De få antika klädesplagg som kan anknytas till dagens underkläder användes oftast utanpå kläderna eller så användes det inte underkläder alls. Omkring 1000 f.Kr. började de grekiska kvinnorna bära ett rött tygband under bysten. Detta band kallades

”apodesme” och det hade till uppgift att hindra bröstet från att guppa hur som helst. Denna uppfinning var inte en förtjusning i skönheten, utan snarare en eftergift för den grekiska kulturen. Bandet fanns också i starkare tyg, nämligen bandage. Bandaget kallades ”mastodedon”, som kommer från grekiskans ”mastos”, som betyder bröst. Till exempel när den grekiska kvinnan utförde fysisk träning, så byttes bandet ut mot ett kraftigare bandage. (Ericsson Wärn 2007, s. 47).

Romarinnorna hade också konstruerat plagg som kan associeras till dagens behå. De använde sig också av bandage, som de kallade ”fascian”. Uppgiften för detta plagg var att förhindra bröstet från att växa sig för stora. (Ericsson Wärn 2007, s. 47).

Långt bak i historien har det även funnits personer som haft makt över modet. En av dessa är Hertiginnan av Burgund, som levde på 1400-talet. Hon hade auktoritet och alla ville se ut som henne då hon bar sina bröst som två stadiga äpplen upp på ett fat. Till hjälp hade hon ett brett band under bysten. Därtill skulle man ännu ha en putande mage, och hade man inte det så fick man ta hjälp av en kudde. (Ericsson Wärn 2007, s. 47).

Ännu vid 1500- och 1600-talet var underkläder okända plagg. Klädesplagg som användes på insidan av kroppen var linnen, kjolar, underkjolar och hosor – strumpornas företrädare. Korsetten var platt och bröstet skulle dras in. Korsetten har länge använts som hjälpredskap för att forma kvinnokroppen. (Ericsson Wärn 2007, s. 48).

Trenden under 1800-talet var den smala midjan. Om man inte hade en smal midja eller rätt byst, kunde man fuska till sig dessa. Kvinnorna använde olika krämer som lovade större bröst, eller också användes lösbröst. Dessa lösbröst var oftast gjorda av indiskt gummi eller satin. En omtyckt modell var Mammif. Denna konstruktion skulle bäras innanför korsetten och den var möjlig att blåsas upp till önskad storlek. Tidningarnas skämttecknare utnyttjade dessa löskroppstillbehör. Det var vanligt att de ritade upp olika damer som var uppblåsta i dessa löskroppstillbehör. (Ericsson Wärn 2007, s. 48).

Behåns triumf har kommit först under 1900-talet, då korsetterna föll ner på höfterna och lämnade bysten utan stöd. Det uppstod då ett behov av ett nytt plagg på överdelen; Ett plagg som skall stöda och ge form åt bysten. Vem som konstruerade detta klädesplagg är omöjligt att fastställa. Tidigare i dräkthistorien har det funnits plagg som liknat behån till både form och användning. Eventuellt är det exempelvis en tidig behå som menas i artikeln Reglor för Helsans och skönhetsens bibehållande från 1824. I denna artikel

bedöms användningen av snörli; ”En gördel behöfves likväl för att lätt stödja bröstet och visa växtens skönhet, den uppfyller också alla ändamål och skadar icke, om den endast är bred och icke sitter för hårt, den kan också vara försedd med tunna fiskben.” (Hammar & Rasmussen 2008, s. 105).

En föregångare till behån var blusskyddaren, som uppfanns under mitten av 1800-talet. Detta vita bomullstyg skulle bäras mellan korsetten och klänningen, för att skapa en siluett i S-form. Blusskyddaren kunde ha insydda styvnad, vadd eller också linjer av styvstärkta volanger. Detta klädesplagg gav tillräckligt med form och stöd åt bysten. Som andra föregångare till behån fanns en modell med bandförstärkta kupor, påsydda i olika rutmönster. De kunde också ha resårband i sidorna och på axlarna. Ett annat plagg, som kunde likna behån var en konstruktion som knäpptes omlott på ryggen. Strumphållarna eller underkjolen skulle fästas vid en mängd knappar på bysthållarens underkant dvs. vid ryggen. Denna konstruktion hittas i reformdräktsgarderoben vid 1800-talets slut. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 105-106).

Den tyska korsettfabriken Triumph gjorde sin första behåuppfinining år 1886. Den nya skapelsen bestod av två lösbröst av metalltråd, inklädda i siden. Skapelsen kallades ”brösthållaren”. Det sägs att skapelsen inte gav någon irritation och bäraren kunde forma lösbrösten till önskad storlek. (Lewenhaupt 1995, s. 55).

3.2 Behåns utveckling under 1900-talet

Inledningsvis har behån introducerats för att täcka nakna bröst, snarare än att ge bröstet stöd. Behån var ett annat alternativ till linnet. När korsetten släpptes ytterligare ner mot midjan, uppstod det behov för ett annat plagg på överkroppen. Ordet ”brassiére”, bysthållare på svenska, dök inte upp förrän år 1907 i Amerikanska Vogue. (Carter 1992, s. 69-70).

3.2.1 1900-1930-talet

Korsetten vacklade ner år 1902 och föll under bysten cirka 1906. Vid år 1913 fanns det korsetter som var endast fem cm ovanför midjan. Denna nya korsettmmodell fick en ny och nödvändig roll för bystskyddet. Modellerna var oftast löst sittande, genomskinliga

och hade ingen form av stöd. Den originella korsetten började småningom forma sig till en behå. (Carter 1992, s. 69).

Under 1900-talet börjar idealfiguren gå framåt och det engelska ordet för behån ("bra") börjar dyka upp i olika engelska tidningar. År 1904 fick det franska lexikonet ett nytt ord, nämligen "soutien-gorge", vilket betyder bysthållare. (Lewenhaupt 1995, s. 50; 53).

Utvecklingen för kläder och underkläder har alltid påverkats av krig. Kriget delade upp kvinnan och mannen. Vid första världskriget när friska arbetsföra män fick beordring att kallas till värnplikt, lades ansvaret för fabriker och lantbruk för första gången på kvinnan. Detta nya uppdrag medförde också en ny frihet åt kvinnan. Eftersom det nu krävdes mycket kroppsarbete, ledde det till lättare kläder som det var lätt att röra sig i. Korsetten krympte och bh:n fick småningom sin början. (Ericsson Wörn 2007, s. 49).

Fransyskan Herminie Cadolle var specialist på måttbeställda underkläder. Hon hade en enkel och genial idé om hur bröstet skulle kunna få ett ordentligt stöd. Cadolle skapade axelbandet och hennes första modell hette Bien-être, som betyder välmående. Det var ett underplagg att må bra i. Hennes företag startades redan 1889 i Buenos Aires och drygt trettio år senare, 1910, flyttade Cadolle Company till Paris, modets huvudstad. (Ericsson Wörn 2007, s. 49; 176).

En annan dam, som konstruerade en liten behå av två näsdukar och bomullsband, var dansglada Mary Phelps Jacob eller Caresse Crosby som hon också kallades. Detta hände år 1913 och ett år efter fick hon ensamrätt på sin konstruktion. Jacob försökte göra behån affärsmässig, men projektet misslyckades. Ett år efteråt sålde Jacob sin uppfinning till det amerikanska korsettföretaget Warner's Company. Hon sålde sin uppfinning för 1500 dollar och lär senare ha förargat sig över hur liten summan var. Senare utvecklade Warner's uppfinningen, som värdesattes till 15 miljoner dollar. (Ericsson Wörn 2007, s. 49; 51; Lewenhaupt 1995, s. 54).

Modet har utvecklats mycket under krigstiden. Kvinnan frigjordes och tog sig för progressiva uträttningar. Hon klippte håret, rökte offentligt och började använda långbyxor. Underkläderna utvecklades också snabbare än förut. Kvinnan använde gärna puffshorts med tillhörande långt linne. Stilikonen under 1900-talets början var Greta Garbo, eftersom hon var en av de kända personerna som vågade göra dessa okvinnliga akter. (Ericsson Wörn 2007, s. 51).

Då modet för unga var den slimmade 20-talssilhuetten, så blev stora bröst gammalmodigt och omodernt. Nu fick de gamla korsettmakarna fullt upp med att framställa tillplattande bandåliknande behåar med spänne i ryggen. Mödrarna fick däremot fullt upp med att försöka se ut som sina döttrar. Allt detta för att hänga med i modets kurvor. (Ericsson Wärn 2007, s. 51).

1920-talets ideal skulle vara pojkaktigt slankt. Tidningarna uppmanade att behån borde köpas i två storlekar mindre, så att man lättare kunde upprätthålla sin slanka look. Behån gjordes nu i elastiska breda band, som höll in magen och bakdelen. (Lewenhaupt 1995, s. 56-57).

Behåns första modeller syddes oftast som korta linnen, med ett insnitt över bysten. En rådgivningsbok från 1927 beskriver två olika behåtyper. Dessa två typer är ett enkelt linne för en välproportionerad dam och för den fylligare figuren en bysthållare, som går ända ner till korsetten. Bysthållaren kunde ha breda resårpartier i midjan. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 106).

3.2.2 1930-1950-talet

På 1930-talet används det ännu mycket korsett, eftersom den ansågs vara en kombination av behån och höfthållaren. Denna korsett hade till uppgift att jämna ut figuren, vilket var idealet under detta tidevarv. Man tyckte att behån ensam inte hade något undre stöd och därför användes ännu korsetten. I slutet av 1930-talet börjar behåkuporna bildas till en konform. Behåar börjar allt mera tillverkas med ett fastare elastiskt band under kuporna. Kuporna cirkelstickas och vadderar för att uppnå en fin form. (Lewenhaupt 1995, s. 58-59).

Vid mitten på 1930-talet fick klädesättet kvinnligare former. Behån jämfördes med andra figurformande plagg och det blev massproduktion i korsettfabrikerna. Det amerikanska korsettföretaget Warner's utvecklade i mitten av 1930-talet ett storlekssystem med A, B, C och D-kupa. Detta gjordes för att förbättra möjligheterna till formning av bysten. Det tog ändå tid innan denna uppfinning kom att slå igenom i Sverige. Numreringen av behån beskrivs av Kooperativa förbundets varulexikon från 1945; "Efter vidden på linningen under bysten från 62cm med jämna nummer upp till 100cm". (Hammar & Rasmussen 2008, s. 106; 108).

1940-talets underklädesmode handlade inte om mode utan snarare om nödvändighetsvara. Modet under krigstiden var inte speciellt glamoröst och därför upphörde alla Paris modehus. Det var både svårt och dyrt att få tag i bra material. Följaktligen sydde man om gamla blusar och mannens gamla kostymer till passande underkläder. Damtidningarna skrev enkla tips och råd om hur man sydde om gamla kläder. Av näsdukar gjordes behån. En typisk behån under 1940-talet var: ”två trekantsformade tygstrutar som hålls ihop av axelband och elastisk band om ryggen.” (Lewenhaupt 1995, s. 61; 63).

Andra världskriget satte slut på vardagsglamouren. Europas modeindustri hade fallit ihop och alla tyger och varor behövdes till krigstillbehör. Nu när Europa var satt ur spel så blev Amerika det ledande underklädesriket. I Amerika fanns de största drömfabrikerna och Hollywoodfilmerna gav inflytande på hur man skulle klä sig modernt. Efter krigstiden kom brösten i fokus. Kvinnoidealet fick ha kurvor och bysten skulle vara kraftigt markerade. Bysten fick sträva åt var sitt håll som två kulor. Detta var långt ifrån en naturlig silhuett. Idealet gällde både för kvinnor och tonåringar. De främsta förebilderna var Hollywood-filmernas aktörer. Katharine Hepburn var en av ledstjärnorna. (Ericsson Wärn 2007, s. 52; Hammar & Rasmussen 2008, s. 108; 110).

Kvinnorna ville uppnå idealet med smal midja och fylliga bröst. Tidningarna skrev om råd och anvisningar för alla kroppsformer. Om man hade liten byst kunde man fuska till sig större. Det fanns behån vars kupor var dubbla och de hade en öppning vid bakre sidan där man lätt kunde lägga in bomull efter tycke. Vid slutet av 1940-talet blev tonåringen en betydande konsument. Behån blev högt värderad och tonårsflickorna använde bomullskuddar och skumgummi för att få större bröst. (Lewenhaupt 1995, s. 64; 66).

3.2.3 1950-talet och 1960-talet

På 1950-talet exploderade behåns mode. Olika axelbandslösa aftonklänningar och jumprar behövde åtsittande underkläder. Den nya behåmodellen var nu mycket fantasifull och nyskapande. Bysten och dess omformning blev i centrum. Underkläderna var en viktig del av modefiguren. Idolerna från Hollywood var Brigitte Bardot, Audrey Hepburn och Sophia Loren. På den svenska marknaden år 1947 var Miracle-

bystformaren en revolutionerande nyhet. Modellen var tillverkad av Fox fabrikers AB i Borås. Bysthållaren hade en ficka med resårkant och kanten kunde göras större eller mindre med reglerbara band. Ju mer banden drogs åt, desto spetsigare blev bysten (Hammar & Rasmussen 2008, s. 110; Lewenhaupt 1995, s. 69).

Den axelbandslösa behån hade redan funnits sedan 1930-talets slut, men nu på 1950-talet fick den verkligen sitt genomslag. Behån hade kupor, som fyra kluvna tårtbitar, och banden var reglerbara. Kuporna var fyllda med skumgummi och hade rejäla vadderingar. Skumgummi gav dem en hållbar form. Den axelbandslösa behån var cirkelstickad och oftast gjord av nylonpoplin. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 110-111).

Ekonomi fick en betydande uppgång efter andra världskriget. Detta medförde att konsumering och människors önskan efter moderna produkter ökade. På underkläderavdelningen var det stor efterfrågan på korsettindustrins alla nya modeller. Kvinnornas garderober skulle planeras om och det skulle läggas stor vikt på korsetter och behåar. Plaggen skulle komplettera varandra och ha en samgående funktion. Silhuetten skulle vara jämn och vacker, utan extra konturer. Vid 1950-talet ritades också speciella kollektioner för flickor i tonåren. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 112).

Hemmafrukroppen hade varit den rätta silhuetten under 1940-talet, då kvinnan behövdes i hemmet. Denna siluett ersattes under 1950-talet av ett vampideal. Profilen under 1950-talet var stora bröst och smal midja. Vid samma tidpunkt utvecklades Barbie-dockan i USA, och dockan hade en överdramatiserad kvinnlig figur med stor byst, snäv midja, och ändlösa ben. Kvinnan skulle se ut som någon av de eleganta flickorna på filmduken. Amerikas stora filmstjärnor tog igen uppmärksamheten och framförallt de som hade stora bröst. Marilyn Monroe och Jayne Mansfield hade storväxta bröst och de använde sig av sin favoritbehå, nämligen Hollywood Maxwell Bra. Detta märke tillverkades av det australienska företaget Berlei och fanns att få i färgerna rosa, vit och svart. Behån gav brösten ett lyft och en fyllig rundning med en tilldragande klyfta. Ett annat behåmärke var Very Secret från år 1952. Very Secret hade skapat små uppblåsbara kuddar, som var insydda i kuporna. Detta märke gillades eftersom det följde modet: Större bröst. (Ericsson Wärn 2007, s. 55-56; 175; Lehnert 2000, s. 52).

1960-talet var den sexuella befrielsens stora tidsperiod. Denna revolution tilltalade speciellt underklädesindustrin. Behån blev ”grunden för allt kvinnligt förtryck”. Vid början av 1960-talet blev behån först sömlös, sedan användes bara bröstskydd och till sist brukades endast ett tunt band runt bröstet. Behån användes till slut inte för sitt stöd eller skydd. Behån blev endast en beteckning för att underkläder ska ”ses och inte synas”. (Lewenhaupt 1995, s. 73).

Underkläder för barn i tonåren kom verkligen att revolutionera på 1960-talet. Ungdomarnas ideal var den supermagra toppmodellen Twiggy. Behån gjordes i mjuka varianter, med reglerbara elastiska axelband. Behåbranschen steg med rasande fart. Nya saker ägde rum, till exempel uppfanns p-pillret. Kvinnans liv blev friare och hon valde själv sina egna vägar. Det blev en revolution och det bildades grupper som tog ställning till fri abort, lika lön och vissa förde kamper mot pornografin. 1960-talet kan kallas som en befrielse. (Ericsson Wärn 2007, s. 56-57; Lehnert 2000, s. 57).

3.2.4 1970-talet och 1980-talet

1960-talets befrielser blev starkare och pågick också under 1970-talet. Det protesterades mot krig, terrorism och kärnkraft. Detta påverkade också hur modet såg ut. Nu klädde man sig praktiskt och politiskt. Modets ord var naturligt och det gällde allting, även underkläder. Underklädesreklamerna visade upp kvinnan bakom en jordnära natur. Allting blev naturligt och kvinnan rörde sig fritt. På samma sätt lät man bysten vara fri och det användes till och med papperstrosor. Flera underklädesfabrikanter gick under på 1960- och 1970-talet och behåmodet blev behållöst. (Ericsson Wärn 2007, s. 57-58).

Vid 1960- och 1970-talets hippie looks gick det sämre för underklädesindustrin. Det fanns inte många glada dagar. Trots det dåliga marknadsläget skapades en vadderad push-up modell av Wonderbra märket. Modellen blev en av tidernas största behåframgång. Wonderbra blev känt för att ge bröstet klyft och lyft. (Ericsson Wärn 2007, s. 187; Lewenhaupt 1995, s. 78).

1970-talets slut påverkas mycket av Vietnam kriget. Det faktum att ytterligare ett krig pågick gjorde att luften totalt gick ur modet. När kriget tog slut fick modet en positiv förbättring. På mitten av 1970-talet tillverkas kläderna i extra stora storlekar och man börjar använda träningskläder som vardagsplagg. Underkläderna följer modet på samma

sätt och det tillverkas mera praktiska underkläder. Behån får en nyhet då det skapas rygglösa behåar, som trots allt behåller sitt stöd. Idrotten och naturligheten kommer att påverka 1970-talets underkläder en hel del. (Lewenhaupt 1995, s. 78-79).

Det franska underklädermärket Huit, skapade på 1970-talet den första formade mjukisbehån. Vid samma tid gjordes också dunlätta sömlösa behån, som kan kallas för andra huden behåar. Det var populärt nu med behåar utan sömmar. Senare gjordes också en sömlös kollektion med behå och trosa. Strumpfabrikanten DIM använde nylonstrumpornas hälar och elastiska resårband till att skapa behåar och detta ledde till framgång. (Ericsson Wärn 2007, s. 58).

Under 1970-talets slut utvecklades det ett mera romantiskt mode. Detta mode blev starkare på 1980-talet och lyfte fram behån igen. Det blev allmänt med behå och trosa i set. 1980-talet medför också en bred variation på stilar och trender. Behån sitter med god passform och ger det stöd som behövs. År 1982 lanseras Calvin Kleins bekväma kalsongtrosor. Dessa bomullskalsonger går i färgen grå och har vita resårer där Calvin Kleins namn står. Kvinnan blir mera märkesmedveten och hon väljer sin egen väg. Populära märken förutom Calvin Klein, blir också Armani och Björn Borg. Behån får en ny betydande roll under 1980-talet. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 118; Lewenhaupt 1995, s. 82).

”Dress for success”, kan man kalla 80-talets mode. Det blir lekfullt, internationellt och framgångsrikt. De olika trenderna och stilarna frigörs och det finns inte längre en enda bindande stil utan mångfalden slår igenom. Modet på 1980-talet blir en blandning av olika trender och modet styrs av märkesmedvetenhet. Klädsiluetten är formlös och modet handlar mycket om överdrifter. Välkända märkesnamn är glittriga Escada och den utmanande Gaultier. Behån används i figurföljande trikåer eller stretchiga spets i lycra. Spetsbehån skall urskiljas under kavajen. Underkläderna är stretchiga och kroppsformande, men saknar dekoration. (Lehnert 2000, s. 84-85; Lewenhaupt 1995, s. 106-107).

3.2.5 1990-talet

1990-talet får en blandning av retro, teknikkult och ekologi. Trender blir viktigare och det skapas nya spektakulära variationer på föregående stilar. Till exempel återupplivas

60- och 70-talen i ungdomsmodet, medan Dior nytolkar couture från 20-talet. Allting som man tycker om är tillåtet. Jeans och leggings blir en del av vardagen och klädreglerna löses upp. Sportmodet slår igenom och blir en stor marknad. Underkläderna skapar en lingerie-stil, som betyder att underkläderna bärs överst på kläderna. Behån och underkläderna får ha utsmyckningar som spets och rosetter och de tillverkas i fina tunna och genomskinliga tyger. Dessa dekorerade underkläder kan sedan kombineras med en enkel underklänning. Den kvinnliga formgivaren Alberta Ferretti gav impulser på denna lingerie-stil. Hon är berömd för sina värdefulla chiffonplagg. (Lehnert 2000, s. 98-99).

Ingen kan förneka den uppsving som Madonna har gett behån. Denna unika, amerikanska dansare, sångerska, skådespelerska - är den västerländska popkulturens legend. Hon kunde bära vad som helst och fortfarande se bra ut. Jean-Paul Gaultier har varit den dynamiska kraften bakom den framträdande byst- och korsettkostymen, som bärs i hennes filmer, videor och shower. När hon bar hans hårda, koniska behå under sin "Blond Ambition" turné 1990, var dess känsloladdade makt på scenen något alldeles speciellt. (Hawthorne 1992, s. 119-120).

Det storbystade idealet kommer tillbaka under 1990-talet. Push up-behån, vadderingar och tätt sittande kupor med olja som fyllning, blir en del av både vardagen och festen. Kvinnan prioriterar behån och har höga förväntningar. Den perfekta behån skall vara attraktiv, estetisk, bekväm, lättskött och praktisk, då är kvinnan också beredd att betala en större summa för den. I underkläderna prioriteras även formen. Det skall vara en moderiktig form, där underkläderna hjälper till att dra åt och dölja de former man inte vill visa. De medvetna behåbärarna möts av marknadens stora variationer av flera sorters behåar, skapade för olika tillfällen. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 118-119).

3.3 Material och färger under 1900-talet

Vid 1900-talet blev underkläderna mera kroppsnära och tunnare. Då användes lättare tyger som till exempel bomull, silke och ett tunt tyg som kallas skir. Underkläderna kunde också smyckas ut med spetsar, broderier och band. År 1910 var behån tillgänglig i bomullstrikå, siden och satin. År 1920 annonserade modetidningen Vogue om tyget

satin och det blev mycket populärt vid 1930-talet. (Carter 1992, s. 89; Lewenhaupt 1995, s. 52).

Konstsilke gjorde sitt genombrott år 1904, då textilföretaget Courtaulds köpte privilegium för tillverkning av konstsilke i England. Konstsilket fick först en dålig stämpel eftersom man ansåg att varan var en sämre ersättning för äkta material. År 1920 introducerade företaget ett nytt namn åt konstsilket, nämligen rayon. Efter detta utrustade rayon behåindustrin med vackra, stadigvarande tyger med glansig yta. Av rayon var det enkelt att sy figurformade underkläder. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 170-171).

Klänningarna på 1920-talet fick en rak och kantig form och det medförde stödjande underkläder. Tidigare användes metallskenor av valben för att få det rätta stödet av underkläderna och korsetten, men nu ersattes skenorna av formgummi. (Lehnert 2000, s. 24).

Före första världskriget var ännu bomull, silke, siden, satin och silkestrikå de mest användbara materialen i underkläderna. Populära färger var vitt, ljusblått och laxrosa. I mörka färger fanns knallrött och svart. Efter första världskriget kom ljusa hudfärger att bli aktuella. Till dessa ljusa färger räknades; champagne, benvitt, beige, ljusgult, blekgrönt och rosa. Efter första världskrigets slut började industrialismen sin framfart och tvättmaskinen kom i användning. Man började byta underkläder varje dag och klädesplaggen tvättades regelbundet. Småningom börjar man också maskinsy underkläder. (Lewenhaupt 1995, s. 52).

Under andra världskriget var det svårt att få bomull och efter kriget kom bomullen tillbaka i endast små mängder. Vanlig bomull användes mycket i olika klädesplagg och underkläder. Den finare kvaliteten av bomull blev jämförelsevis dyrare. Eftersom bomullen var dyr togs den bort från marknaden och i stället såldes det konstgjorda fibrer. Dessa konstgjorda fibrer var nylon och polyester och de dominerade på 1950-talet, ända till tidiga 1970-talet. (Carter 1992, s. 120; 123).

Några av behåns populäraste tyger under 1940-talet var nylon med spets, fin poplin och silke. Under slutet av 1950-talet användes spetsar i färgerna svart och mörk röd. (Carter 1992, s. 132).

På 1950-talet blev färger viktigare och en av de dominerande färgerna på korsetter och behån var laxrosa. Den vita färgen blev tråkig och man ville våga klä sig i andra färger. Den svarta färgen kom starkt på framryckning och användes mycket under aftonklänningar. Flera ville inte visa sig utmanande i till exempel färgkombinationen svarta underkläder på ljusa plagg och därför var flera ännu konservativa i sin stil. Nylon användes mycket i 1950-talets underkläder. Nylon gjorde behån lätta till sin vikt och lättvättade. Nylonet var populärt och modernt. (Ericsson Wärn 2007, s. 55-56; Hammar & Rasmussen 2008, s. 116).

Fiber K utvecklades av DuPonts laboratorier år 1959. Varunamnet gick under Lycra och blev ett användbart material för underkläder. Lycra är ett syntetiskt elastanfibrer, som är mycket elastiskt. Tidigare användes naturlig gummitråd men när Lycran uppfanns, ansåg man Lycran vara både tunnare och lättare. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 175).

Under 1960-talets tekniska framgångar, blev det möjligt med infärgning och mönstertryckning på syntetmaterial. Nu började man för första gången sälja gördel och behå i matchande set. Behå och trosor i passande färger blev allt mera modernt. Det började också användas färger på en bredare palett. Färgerna skulle vara starka och grafiskt mönstrade. Behåbanden fick också ha färgglada mönster och banden fick nu för första gången reglerbara elastiska axelband. Innan man kom på dessa reglerbara axelband, hade man använt klämmare som man fäste vid blusen eller tröjan så att inte axelbanden gled ner. (Ericsson Wärn 2007, s. 56; Hammar & Rasmussen 2008, s. 116-118).

Efter denna kraftiga färg- och formmodell, försvann den optimistiska glädjen i färger och mönster. Modebilden under 1960-talets slut blev bekvämare och den dominerande färgen var beige. (Hammar & Rasmussen 2008, s. 116-118).

På 1970-talet blir underkläderna mjuka, mönstrade och spetskantade. Idrotten blev viktig och underkläderna skapades efter träningskläderna. Stretchmaterial kommer i fokus med olika varianter som till exempel satinstretch, spetsstretch och stretch i bomullstrikå. Vanligen används färgerna hudton, svart och vitt, men utöver detta finns också flera pastellfärger. Materialet läder blir också en stor favorit i underkläderna. (Lewenhaupt 1995, s. 79).

Lycran, som redan uppfunnits på 1950-talet, utvecklades först på 1980-talet till ett mycket hållbart och fungerande material. Fibern kunde nu vävas in i material som till exempel silke, tyll och spets. Glamouren och spetsen blev återigen moderna. Underklädesmärken blev viktiga, som till exempel Calvin Klein. Calvin Kleins boxersshortsmodell hade breda resårband i midjan med gammaldags sömmar. Svart spets användes mycket av det franska märket Aubade och det italienska underklädesmärket La Perla. (Ericsson Wärn 2007, s. 59; 61; 174; 180).

1990-talet blir en fri period. Numera finns det inga gränser och alla material ingår i modebilden. Exempelvis finns det leopardmönstrade och färgglada modeller. Ordet ”ekologiskt” blommar upp och man kommer fram till att en del material inte kan kallas ekologiska eftersom de är så kraftigt kemiskt behandlade. Det finns många nya konstfibrer, som visar sig vara hudvänliga och därtill nedbrytbara i naturen. (Ericsson Wärn 2007, s. 63; Lehnert 2000, s. 98).

3.4 Behå modeller

Alla bröst- och behåmodeller är olika. Om du har en viss storlek som passar i ett visst märke betyder det inte att du har samma storlek i ett annat märke. Behåttillverkare använder sig av varierande typer av material och byglar och därför är det skillnader mellan olika modeller och fabriker. Olika tidsperioder påverkar också att man inte nödvändigtvis har samma behåstorlek hela livet. Till exempel graviditet, amning, mens och viktförändringar är skeden då bröststorleken förändras. Med lite kunskap om olika behåmodeller blir det mycket lättare att köpa rätt behå, som ger det perfekta stödet för bysten. Man kan räkna upp cirka 14 olika modeller som har olika specialuppdrag för olika tillfällen. (Berghult 2002, s. 56; Ericsson Wärn 2007, s. 80-81).

Den helt vanliga mjuka behån (se illustration 1) saknar bygel och är därmed en helt naturlig och bekväm modell. Behån finns där för att hålla bysten på plats, utan att varken förstora eller förminska bröstet. Däremot om man vill ha byglar, finns modellen bygelbehån (se illustration 2). Modellen har skenor under bröstet, som stödjer och formar. En annan mjuk behåmodell kallas formpressad behå (se illustration 3) och den har vadderade kupor med fyllning. Denna modell ger en naturligt rundad struktur och finns också med eller utan bygel. Den formpressade behån är idealisk utan sömmar och

behån syns inte igenom en tightare topp. (Berghult 2002, s. 57; Ericsson Wärn 2007, s. 80-81).

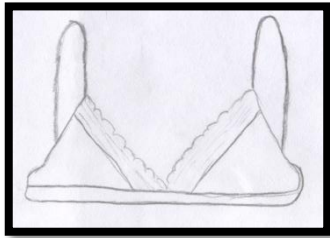

Illustration 1. Mjuk behå

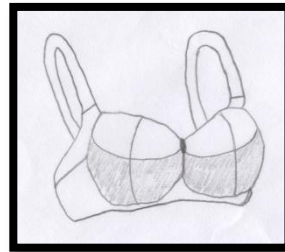

Illustration 2. Bygelbehå

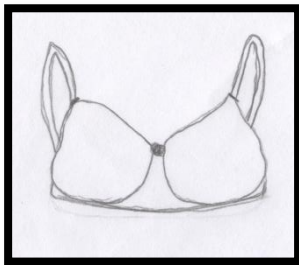

Illustration 3. Formpressad behå

Den som har A- eller B- kupa kan lätt ha den axelbandslösa behån (se illustration 4) . I fall man vill ha större bröst kan man använda en välvadderad 90-talsuppfinning, nämligen push up behån (se illustration 5). Modellen trycker både ihop och upp brösten så att de ser större ut. Push up modellen är oftast vaddstickad och dess kuddar är löstagbara. Kuddarna puffar upp brösten. Om man däremot har stora bröst och vill att de skall se mindre ut, kan man använda minimizerbehå (se illustration 6). Storlekarna börjar från C och uppåt. Modellen plattar till brösten och fördelar brösten över ett större område. Andra varianter för större bröst är den raka balkonettmodellen (se illustration 7). Balkonetten lyfter bysten underifrån och modellen är oftast vadderad med given bygel. Eftersom axelbanden sitter brett isär ser balkonetten snygg ut under lite breda, fyrkantiga uringningar. På större bröst sitter halv- respektive helkupan vackrast, eftersom halvkupan (se illustration 8) slutar alldeles ovanför bröstvårtan. Helkupan (se illustration 9) täcker hela bröstet och passar bra åt en större byst. Sedan kan man också använda gelfylld behå (se illustration 10), där kupan är fylld med gel. (Berghult 2002, s. 57-58; Ericsson Wärn 2007, s. 80-81).

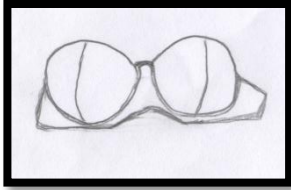

Illustration 4. Axelbandslös behå

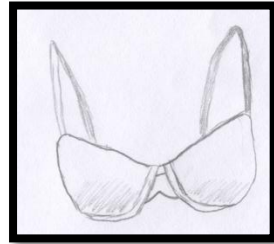

Illustration 5. Push up-behå

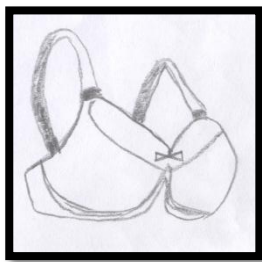

Illustration 6. Minimizerbehå

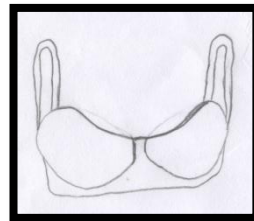

Illustration 7. Balkonett

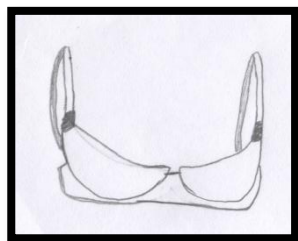

Illustration 8. Halvkupa

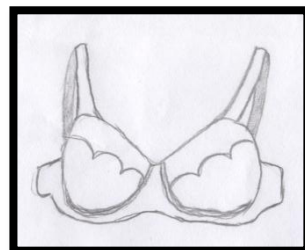

Illustration 9. Helkupa

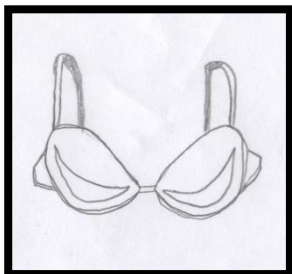

Illustration 10. Gelfylld behå

Vänta barn-behån (se illustration 11) används till det som redan namnet beskriver, alltså tiden före barnet föds. Behån ger den växande bysten stöd och stadga. När sedan babyn föds används amningsbehå (se illustration 12). Behån är utrustad med en fällbar kupa, så att babyn lätt kan få tag på bröstet utan att man behöver klä av sig behån. (Ericsson Wärn 2007, s. 80-81).

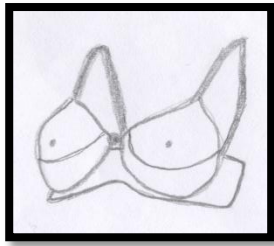

Illustration 11. Vänta barn-behå

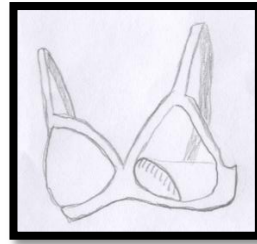

Illustration 12. Amningsbehå

Slutligen finns också sportbehån (se illustration 13) och kombinationsbehån (se illustration 14). Sportbehån är oftast försedd med korslagda axelband eller axelband som sitter tätt intill för redig avlastning. Kombinationsbehåns axelband är mångsidigare. Banden kan flyttas och knäppas på olika sätt och dessutom kan de anpassas enligt olika ringningar, till exempel halterneck eller djup ryggurringning. (Ericsson Wärn 2007, s. 81).

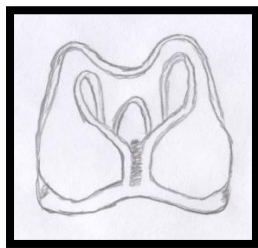

Illustration 13. Sportbehå

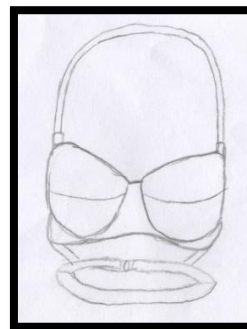

Illustration 14. Kombinationsbehå

4 Tidigare forskning

I detta kapitel presenterar respondenterna tidigare forskningar och litteraturverk som respondenterna anser beröra ämnet som undersöks. För tidigare forskningar har respondenterna sökt i databaserna ProQuest, Google Scholar, Springer Link, EBSCO och Lunds Universitet. Forskningarna respondenterna använder sig av är hittade i databaserna ProQuest och EBSCO, samt en uppsats från Lunds Universitet. Respondenterna har använt följande sökord: behå, behåar, brassieres, brassiere design, breast and bra, bysthållare, history of bra, history of brassiere, lingerie, Mary Phelps Jacob, the bra, underwear, women's underwear. De sökord som har gett mest användbara träffar har varit: bras, brassieres, breast and bra, history of brassiere och underwear.

Stuttaford, Simson och Zaleski (1997) har skrivit en artikel som ger inblick i kvinnans underklädesgarderob. Artikeln handlar om det andra årtusendet f.Kr. när kretensiska kvinnor bar korsetter som gav stöd åt bröstet och till nutiden när underkläder bärs varje dag. En fransk journalist vid namnet Beatrice Fontane berättar om historik och ritningar som berör årtiondens korsetter och underkläder. Underkläderna har reflekterat politiken och attityder i historien. Viktiga personer har satt spår i behåns utveckling, en av dem var Mary Phelps Jacob som skapade den moderna bh:n. Hon försökte själv få bh:n på tapeten, men tvingades till slut att sälja sin idé åt företaget Warner Company. När man sedan går till dagens kända trendsättare är det speciellt Jean-Paul Gaultiers konformade behåmodell som blev berömd när Madonna var iklädd den. Även märket Wonderbra har fått en stor framgång.

Givhan (2012) presenterar i sin historiska artikel en översikt av mode, reklamkampanjer och den kommersiella utvecklingen av kvinnors behå sedan början av 1960-talet. Detaljer och specifika milstolpar beskrivs i utvecklingen av underkläderna under årtionden. Till exempel under 1960-talet beskrivs modebranschen som en tid då unga kvinnor härmade sina mödrar. 1960-talet var en tid då stora sociala förändringar inträffade. Till dessa förändringar kan man räkna upp exempelvis Barbie-dockan som gav bröstet en konisk form och stilikonen Twiggy, som gav den perfekta silhuetten. I den historiska artikeln nämns också Wonderbra som introducerades 1968. Denna modell blev framgångsrik först vid 1990-talet. År 1985 visar Dolce & Gabbana, Domenico Dolce och Stefano Gabbana, sin första kollektion i Milano. I kollektionen

ingår underkläder som skall betona kvinnlig sexualitet och estetiska signaturer. Artikeln tar också upp Madonnas koniska behå skapad av Jean Paul Gaultier.

Page och Steele (1999) redovisar i sin artikel om bröstsmärtor och hur viktigt det är med rätt anatomiskt stöd. Författarna anser att för lite forskning har gjorts inom området bröstsmärtor. Det har föreslagits att en orsak till bröstsmärtor är överdriven bröst rörelse. Till exempel motion resulterar vanligen i en stor förskjutning av bröstet, vilket ofta leder till smärta i bröstet. För att minska bröst rörelse har det utvecklats speciella behåar med extra stöd. Artikeln diskuterar idrottens nuvarande bysthållare och dess konsekvenser för framtida bysthållare. Artikeln beskriver också behåns historia och dess början i det tidiga 1900-talet. Behån var inte ursprungligen designad för att stödja bysten, utan snarare för att täcka kala bröst. Även om strukturen och stödet inte varit det högsta man prioriterat för den första behåns design, gjorde formgivaren det ändå möjligt att skapa en behå som var både funktionell och attraktiv. Ha stretchmaterial bidrog till att stödja bröstet och blev grunden för många av de tyger som används i dagens behåar.

Farrell-Beck, Poresky, Paff och Moon (1998) beskriver i sin artikel att behån utvecklats i USA, som ett uttryck för hälsoreformen. I artikeln beskrivs hälsoreformen från år 1863 till 1940-talet. Annonser för bröstsupportar dök upp i den nationella reklamen så tidigt som 1881. I artikeln finns flera bilder på hur behån såg ut under dessa år.

Petrick (2003) skriver i sin bok om behån i Amerika under 1900-talet. Historien beskrivs från korsettens slut till den sensuella behåns början, vilken påstås börja vid slutet av 1800-talet. Författaren vill framhäva att när modet förändras, så förändras också damunderkläderna. Författaren tycker att detta klädesplagg inte blivit tillräckligt undersökt och att mera forskning kring underkläder borde göras. I boken undersöks viktiga personer inom stora underklädesbranscher i USA. Exempel på företag som undersöks är Warner, Vanity Fair och Maidenform. Enligt företagen har kvinnan haft en stor roll i företagens framgång. Dessutom undersöks också behåns olika material. Författaren har fått fram att behåns design har fått många olika fibrer och nya tyger som gjorde behån ännu mera elastisk. Latex, Nylon och Lycra fick behån att bli mera hållbar och bekväm. Behån tillverkades med mera utsmyckningar, spetsar och lättare tvättråd. Författaren har inte undersökt de ekonomiska konsekvenserna av de nya fibrerna i branschen.

Inui, Murase och Tsutsumi (2012) har gjort en forskning kring bröstvävnader och hur man utformar bekväma behåar. Författarna klargör att bröstet består av två huvudsakliga typer av mjuka vävnader: glandular vävnad och fettvävnad. För att utforma bekväma bysthållare är det viktigt att klargöra förhållandet mellan bröstets formändring och den inre strukturen av bröstet. Syftet med forskningen är att utvärdera en metod för att bestämma strukturen inuti bröstet. I tillvägagångssättet utfördes det ett MRI system, där det deltog fem vuxna kvinnor. I forskningen skapade man 3D-bilder så att kvinnorna både med behå och utan behå, i en sittande position utförde ett vertikalt MRI där man skapade 3D-bilder. Genom detta kunde den inre strukturen av bröstet bestämmas. Man jämförde bröstformen och förhållandet mellan den externa formförändringen orsakad genom att bära en behå, samt den inre strukturen i bröstet. Resultatet var att den enskilda 3D-strukturen av bröstet, som hade varit omätbar i sittande ställning, kunde erhållas med det vertikala MRT-systemet. Effekten av att bära en behå bedömdes i termer av förhållandet mellan den yttre deformationen och den inre strukturen av bröstet. Resultatet kan ge skapande underlag för konstruktionen av bekväma bysthållare.

Persson (2001) har skrivit en kvalitativ uppsats om bröst och behåar och hur kvinnan framställer sig med hjälp av dem. Syftet är att få inblick i behåns historia och ur ett sociologiskt perspektiv analysera synen på dess utformning, funktion och syfte. I undersökningen tas det också upp klädplaggets olika roller och även undersökning av bröstets rådande ideal genom tiderna. I resultatet framställs att kvinnan i dagens samhälle inte har samma tvång att använda behå. Till exempel förr i tiden när kvinnan bar korsett, kunde man avläsa kvinnans härkomst och huruvida hon var fattig eller rik. I dagens samhälle bär kvinnan behå av fysiska orsaker eller trend. Under 1970-talet då hatet mot behå uppstod, anser Persson (2001) i sin undersökning att detta var symboliskt och att behå framställdes som en symbol för manlig styrning över kvinnans sexualitet.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att behå haft en bred historia. Stuttaford, Simson och Zaleski (1997) nämner Mary Phelps Jacob som en av de viktigaste personerna i behåns historia. Författarna nämner även John Paul Gaultiers konformade behåmodell, som blev berömd när Madonna var iklädd den på sin turné. Även Givhan (2012) konstaterar i sin historiska artikel att den koniska behåmodellen blev konstruerad av John Paul Gaultier. Givhan (2012) presenterar även Barbie-dockan, trendsättaren

Twiggy och behåmärket Wonderbra, som 1960-talets största förändringar inom modet. Page och Steele (1999) redogör för att behåns tid började i det tidiga 1900-talet och att behån inte ursprungligen var designad för att stödja bysten, utan snarare för att täcka kala bröst. Däremot påstår Farrell-Beck, Poresky, Paff och Moon (1998) i sin artikel att behån utvecklats i USA, som ett uttryck för hälsoreformen. Petrick (2003) beskriver i sin bok att behån utvecklades i slutet av 1800-talet. Petrick (2003) tar även upp en del fibrer, tyger och material, som har gjort behån mera elastisk och hållbara. Inui, Murase och Tsutsumi (2012) har forskat kring bröstvävnader och utformning av bekväma behåar. Resultatet ger ett underlag för hur man kan skapa bekväma behåar. Persson (2001) har skrivit en uppsats om behåns utformning, funktion och syfte. I resultatet framställs att kvinnan i dagens samhälle inte har samma tvång att använda behå.

5 Undersökningens genomförande

Respondenten har valt att använda datainsamlingsmetoderna styling, bildkomposition och fotografering, eftersom respondenten kommer att styla och skapa bildkomposition, samt fotografera behåar. Förutom detta kommer respondenten att göra en bildanalys för varje bild. Bildanalysen kommer att vara dataanalysmetoden i examensarbetet. Dessa metoder samt undersökningens praktiska genomförande kommer respondenten att behandla i detta kapitel.

5.1 Styling och bildkomposition

Målet med stylingen är att få fotografiet eller bilden att se ut som om det inte var en stylist inblandad. Nuförtiden när man bläddrar genom olika modetidningar och kataloger kan man fundera över hur mycket arbete det ligger bakom en bra bild. Stylistens jobb är att få allting att se rätt ut på bilden. (Linnet Cox 2006, s. 3-4).

Om man vill att ett specifikt klädesplagg skall se bra ut på bilden, finns det en del saker man borde uppmärksamma. Först skall man fundera på plaggets detaljer och vad det är man vill visa upp. Det kan till exempel vara själva materialet, färgen eller texturen. Sedan skall man tänka på hur man vill visa plagget. Man kan välja att hänga upp plagget på en klädhängare, placera plagget i en bunt på en rekvisita, bekläda plagget på en skyldocka eller bara breda ut plagget på golvet. (Linnet Cox 2006, s. 13-14).

När man jobbar i studio har man en stor fördel med blixtar och ljus. Det är viktigt om man vill få materialet i fokus på sin bild. För att bevara en tredimensionell effekt så att materialet kommer i fokus i bilden skall man rikta ett starkt ljus som kommer från en sida och ett mjukare ljus som kommer från den andra sidan för att tillsammans fylla upp djupa veck i bilden. (Linnet Cox 2006, s. 108-109).

Bildkompositionen har två uppgifter. Det första är att man skall binda samman bilden till en fungerande helhet och det andra är att bilden skall ha en ordning mellan sina olika element så att framställningen blir tydlig. Bildens motiv eller element kan placeras i mitten av bilden och då kallas placeringen symmetrisk komposition. Elementet i mitten av bilden utstrålar då ro och harmoni. Eventuellt kan bilden också upplevas som tråkig

och livlös. Bildens motiv eller element kan också placeras en bit åt sidan och då kallas placeringen asymmetrisk komposition. När bildens element eller motiv placeras en bit åt sidan skapar det liv och dynamik, samt spänning i bilden. (Bergström 2010, s.63).

I kompositionen, eller den visuella bildupbyggnaden, kan man prata om bakgrunden, perspektivet, ljuset och stilen. Svaren till dessa utvidgar kunskapen om bildens språk och den egna bildstrukturen. När man funderar på kompositionen i en bild kan man fråga sig om det finns en röd tråd genom bilden och finns det en meningsfull ordning i bilden. Bakgrunden kan ge en betydelse eller identitet åt huvudmotivet. Perspektivet frågar sig om beskärningen och bildvinkeln är intressant. Perspektivet kan också ge betraktaren känslan av självupplevelsestämning i bilden. Ljuset ger också en stämning i bilden och här kan man fundera om ljuset framhäver det väsentliga uttrycket i bilden. Stilen i en bild kan även kallas för det personliga uttryckssättet. Stilen bestämmer verbet i bilden och frågar sig om man kan se en personlig stil i bilden. (Lindberg 2006, s. 156; 158).

Kompositionen i bilden kan byggas upp steg för steg. När man väljer föremål som inte är levande ting (stilleben) ger föremålen en full frihet till arrangemang, belysning och kameraposition. I arrangemanget av ett stilleben fotografi skall man försöka välja föremål med till exempel likartad form, färg eller av samma material. (Hedgecoe 1979, s. 187).

5.2 Fotografering

Fotografiet skall fånga betraktarens intresse och syftet med bilden är att betraktaren skall vilja stanna kvar och beundra bilden. Fotografen kan ha en berättelse, som den vill att betraktaren skall förstå i bilden. Det kan vara ett utmärkande element eller ibland räcker det med en detalj för att fånga betraktarens uppmärksamhet. I fotografiet är det också viktigt att tänka på det huvudsakliga elementet man vill lyfta fram. Man skall utelämnat det övriga ur bilden om det förminskar kraften i bilden eller i din berättelse. För att lyfta fram det viktigaste i bilden kan man placera elementet långt fram i kompositionen och se till att ljuset faller på elementet. (duChemin 2009, s. 13; 18; Rantakrans Hagberg 2011, s. 61; 64-65).

De mest grundläggande arbetsmaterialen i fotograferingen är ljuset och tiden. En bild måste också se bra ut ur den tekniska synvinkeln och därför behövs en bra exponering. I en digital systemkamera är bländaren och slutartiden de som bestämmer bildens skärpa. Det finns ett bra samband att komma ihåg; ”liten bländare ger stort skärpedjup (skärpa från förgrund till bakgrund), stor bländare ger litet skärpedjup.” Om man vill att hela bilden skall vara skarp, skall man använda långt skärpedjup. Om man vill att huvudmotivet på bilden skall vara skarpt och bakgrunden suddig och mjuk, skall skärpedjupet vara kort. Slutartiden påverkar också bilden. Det är slutartiden som bestämmer hur lång tid bländaren är öppen. Det blir olika effekter i bilden när man använder olika bländaröppningar och slutartider. (duChemin 2009, s. 27; Lindberg 2006, s. 55; Rantakrans Hagberg 2011, s. 24-25).

Efter själva arbetet med fotograferingen, finns det en del efterarbete att tänka på. Tekniken ger breda möjligheter och val åt slutresultatet av fotografiet. Med hjälp av olika bildredigeringsprogram kan man modifiera bildens utseende; till exempel beskära bilden eller korrigera färger. Det handlar om att noggrant sammanställa bildernas rytm, nyans och komposition så att de passar ihop. (Lindberg 2006, s. 145; 150; Rantakrans Hagberg 2011, s. 108).

5.3 Bildanalys

För att kunna behärska bildens underliggande budskap krävs att man gör en bildanalys av bilden, vilket betyder att man tolkar bilden. När en bildanalys görs, räcker det inte med att titta på bilden och bestämma vad man ser. Det skall inhämtas kunskap om att ”läsa” bildens innehåll på en djupare nivå. (Eriksson Göthlund 2004, s. 17; 19).

Att analysera eller utreda betyder i vissa avseenden det rakt motsatta till att tolka. Ordet analysera betyder att man delar itu, tar isär, betraktar noga. För att man skall kunna se hur eller varför man tolkar bilden är det viktigt att först analysera den. När man gör sin egen uppfattning om hur delar och uttryck ser ut i bilden, betyder det också att man skall kunna motivera varför man tolkar bilden på ett visst sätt. (Carlsson & Koppfeldt 2008, s. 14; 16).

Man kan börja med att ställa en del frågor när man gör bildanalysen. Till exempel kan man fråga sig vad det är som framställs i bilden och vad är syftet. Vidare kan man fråga

sig hur bild och text påverkar varandra, vem som är sändaren och vem man vill att bilden skall vända sig till. I bildanalysen skall man också kunna plocka sönder bilden i delar, så att man förstår helheten. Delarna har en relation till varandra och tillsammans till helheten. Ytterligare kan man tänka på känslomässiga uttryck, som kan uppstå när man tittar på en bild. Om bilden eller fotografiet är riktigt bra kan man fundera över hur fotografen fått fram känslan eller känslorna hos betraktaren. Exempel på det kan vara motivet, ljussättningen, vinkeln, uppläggningsen eller inramningen. På motsatt sätt kan man också tänka på någonting man inte tyckt om i bilden och varför man inte tyckt om det. (Barr 2009, s. 7; Bergström 2012, s. 210).

5.4 Undersökningens praktiska genomförande

Respondenten valde att fotografera 6 olika behåmodeller, som var valda från bestämda tidsepoker. Behåmodellerna valde respondenten genom eget intresse, stil, kännedom och tillgänglighet. Respondenten läste även litteratur om behåns historia och genom den fick respondenten insikt i de olika tidsepokerna. Med hjälp av både insikten och kunskapen kunde respondenten välja ut passande behåar till de bestämda tidsepokerna. Respondenten fick låna behåmodeller från Wasa Teater och Åbo Svenska Teater. Båda teatrarna hade en bred variation av behåmodeller och respondenten hade svårt att välja ut favoriter eftersom utbudet var brett. Respondenten fick låna flera olika behåar och vid fotograferingstillfället valdes sedan ut de behåar som respondenten ville fotografera.

Respondenten fastställde två fotograferingstillfällen. Till det första tillfället lånades behåar från Wasa Teater och fotograferingen skedde på strandgatan i Vasa. Till det andra tillfället lånades behåar från Åbo Svenska Teater och fotograferingen ägde rum på teatern.

Respondenten byggde upp en studio inomhus där fotograferingen gjordes. I studion användes lampor så att bilderna skulle få tillräckligt med ljus. Respondenten fotograferade dagtid så att även dagsljus utifrån kunde utnyttjas. Respondenten använde sin egen kamerautrustning och fotograferade själv. I bakgrunden finns endera en vit vägg eller ett vitt lakan. I varje bild använde respondenten en tom tavelram, som fick agera som den röda tråden genom bilderna. Ramarna gjorde bilderna tillsammans enhetliga. Respondenten valde att använda en svart ram och en guldrum, eftersom olika

behåfärger då kunde matchas med den ram som bäst passade behåfärgen. För respondenten betyder ramarna inramning av någonting man vill behålla och är något som känns värdefullt. Respondenten har både fotograferat så att ramen placerats på väggen eller så att lakanet bretts ut över golvet och att respondenten i detta fall fotograferat uppifrån. Behåmodellerna placerades sedan enskilt in i ramen och fotograferades även enskilt med både svart ram och guldrum. Respondenten har placerat behån i mitten av ramen och fotograferat från olika synvinklar så att betraktaren skall kunna se detaljer, mönster och material.

När sedan alla valda behåmodeller blivit fotograferade behandlade respondenten bilderna i bildbehandlingsprogrammet Picasa 3. I programmet har respondenten justerat färgerna i bilderna så att bildernas harmoni bättre skulle få balans. Bilderna har sedan analyserats med hjälp av bildanalys. I bildanalysen har respondenten fokuserat på behån, styling och bildkomposition. Respondenten har valt dessa för att behån är grunden för arbetet. Stylingen och bildkompositionen är viktig för att ge betraktaren en upplevelse och uppfattning om bilden. Slutligen samlade respondenten utvalda bilder i en kreativ portfoliobok, som respondenten sedan gjorde via ifolor. Under portfoliobokens skapande har respondenten fokuserat på behåbilderna och att de på bästa möjliga sätt skall framhäva färg, form och material. Portfolioboken är överskådlig och respondenten har lagt tyngdpunkten på behåmodellerna.

6 Resultatredovisning och tolkning

I resultatredovisningen kommer respondenten att presentera de utvalda behåmodellerna. En bild från varje modell visas här, medan flera bilder visas i portfolioboken. De olika modellerna kommer att presenteras i ordningsföljd som de blev introducerade i kapitlet ”Behåns utveckling under 1900-talet”. Respondenten har tolkat resultatet utgående från de teoretiska utgångspunkterna och tidigare forskningar. Tolkningen har skett av behåmodellerna och tillhörande bild. Respondenten har valt att ta upp resultatredovisningen och tolkningen under samma kapitel så att läsaren lättare skall förstå resultatet. I bildernas bakgrund finns ett vitt lakan. Respondenten önskade att bakgrunden inte skulle ha en stor betydelse i själva bilden. Bakgrunden valdes för att vara enkel och inte distrahera behån. Respondenten önskade att huvudmotivet, det vill säga behån, skulle vara skarp och omgivningen lite oklar och dunkel. Skärpedjupet på bilden har varit kort eftersom Rantakrans och Hagberg (2011) beskriver att om man vill att huvudmotivet på bilden skall vara skarpt och bakgrunden suddig och mjuk, skall skärpedjupet vara kort. Ljuset framhäver huvudmotivet i bilden och som Lindberg (2006) beskriver skall ljuset ge en stämning i bilden, och man kan fundera om ljuset framhäver det väsentliga uttrycket i bilden. I varje bild finns antingen en svart eller guldrum som omsluter behån. Meningen med ramarna är att de skall omsluta bilden och att fokus skall bli på behån. Linnet Cox (2006) beskriver att plagget kan bredas ut på golvet och i dessa bilder ligger plagget, således behån, och ramen på golvet.

6.1 Den tidiga behån

På bilden ser man en behå i ett mycket tidigt skede av dess utveckling vid 1900-talets begynnelse. Behån är skrynklig och färgen har bleknat. På bilden ser behån ut att ha varit ljus beige, men eftersom färgen bleknat ser behån ut att vara aningen gulaktig. Carter (1992) beskriver att de tidiga modellerna oftast var löst sittande, genomskinliga och att de inte hade någon form av stöd. Page och Steele (1999) skriver att strukturen och stödet inte varit det högsta man prioriterat för de första behåns design. Även Lewenhaupt (1995) beskriver att underkläder vid 1900-talets början var tunnare och det användes lättare tyger som till exempel bomull och silke. I materialet kändes behån som bomull. Behån på bilden saknar resårband under kuporna och bomullstyget är löst och sladdrigt. Modellen är en mjuk behå, eftersom den är utan bygel och är därmed en helt naturlig och bekväm modell som Eriksson Wärn (2007) redogör. Respondenten får en gammaldags känsla i bilden, eftersom behån i bilden är från ett tidigt skede av behåns historia. Barr (2009) skriver att känslor oftast uppstår om fotografiet är riktigt bra och detta kan bero på till exempel motivet i bilden. Respondenten har valt en svart ram eftersom respondenten ansåg att den svarta ramen gav kontrast till den ljusgula behån.

Figur 1. Den tidiga behån

6.2 Den vita balkonettbehån

På bilden visas en behå från ungefär 1920-talet. Ännu i ett tidigt skede av behåns skapelse syddes de första modellerna enligt Hammar och Rasmussen (2008) som korta linnen, med ett insnitt över bysten. Behån på bilden kunde vara en modell som kom till efter detta linne. I annat fall liknar behån den nutida balkonetten. Ericsson Wärn (2007) skriver att balkonettmodellen lyfter bysten underifrån, och på bilden kan balkonettmodellens vita resårband antas lyfta upp bröstet. Behån på bilden har breda elastiska axelband. Behån har blommiga detaljer insydda vid kuporna. Till färgen är behån vit, vilket var en allmän färg då behåar började tillverkas. Den vita färgen beskrivs av Lewenhaupt (1995) som en populär färg före första världskriget. Även i denna bild har respondenten valt den svarta ramen eftersom den framhäver kontrasten i det vita och svarta.

Figur 2. Den vita balkonettbehån

6.3 Hollywood push up-behån

Behån på bilden kunde vara från 1940-talet, eftersom Lewenhaupt (1995) och Ericsson Wärn (2007) skriver att kvinnorna ville uppnå Hollywoodförebilden med fylliga bröst och att stora bröst var idealet. Respondenten anser att behån på bilden har ett Hollywoodutseende med de stora spetsdetaljerade kuporna och rosetten i mitten. Behåmodellen är en push-up modell, vilket enligt Ericsson Wärn (2007) är en 90-tals uppfinning, men eftersom det under 1940- och 1950-talet var populärt med stora bröst, valde respondenten att ta denna modell vid detta årtionde. Push-up modellen enligt Ericsson Wärn (2007) trycker både ihop och upp bröstet så att de ser större ut. Materialet på behån ansåg respondenten vara nylon eller polyester. Materialet var strävt. Nylon och polyester är konstfiber och de dominerade under 1940- och 1950-talet enligt Carter (1992). Färgen på behån har bleknat, men man kan anta att det varit en hudtonad färg, vilket ännu var en vanlig färg under 1940-talet. Med hudtonad färg menar respondenten en blandning av ljus beige och vit. Respondenten har valt en guldrum eftersom respondenten förknippar guld med rikedom och lyx och respondenten anser att dessa egenskaper sammanhänger med Hollywood idealet.

Figur 3. Hollywood push up-behån

6.4 Den sensuella röda behån

På bilden kan man se en typisk behåmodell från 1950-talet eller tidiga 1960-talet. Behån på bilden har mönstertryckning och infärgning. Behån har också kupor, som Hammar och Rasmussen (2008) beskriver som fyra kluvna tårtbitar och banden är reglerbara. Behån har också spets sömnad vid kuporna och rosett i mitten. Behåmodellen är också en typisk balkonettmodell, eftersom Ericsson Wärn (2007) beskriver modellen som vadderad med given bygel och axelbanden som sitter brett isär. På bilden sitter axelbanden brett isär. Enligt Hammar och Rasmussen (2008) blev det under 1960-talet möjligt med infärgning och mönstertryckning på syntetmaterial. Behån på bilden har blommig mönstring intryckta i tyget. Färgen på behån är mörkröd och vid 1960-talet började det enligt Ericsson Wärn (2007) användas färger från en bredare färgpalett. I denna bild ansåg respondenten att guldramen skulle ha gjort bilden för kompakt och därför använde respondenten den svarta ramen för att få balans i bilden.

Figur 4. Den sensuella röda behån.

6.5 Behå av Christian Dior

På bilden finns en behå med väldigt tunt tyg. Modellen är genomskinlig och har endast elastiska resårer under kuporna, därtill är modellen sömlös. Behån på bilden kunde vara från året 1975, eftersom modet under 1970-talet enligt Ericsson Wärn (2007) var mycket naturligt och underkläder var jordnära. Det var också populärt med behå utan sömmar. Behåmodellen är en mjuk behå, som Ericsson Wärn (2007) beskriver som en helt vanlig mjuk och bekväm behå utan bygel. Behån finns där för att hålla bysten på plats, utan att varken förstora eller förminska bröstet. Tillverkaren av denna behå är Christian Dior. Märket "Dior" är textat på mitten av behån. Lewenhaupt (1995) skriver att under 1980-talet blev kvinnan mera märkesmedveten och i denna behåbild lyfter respondenten upp detta mode för märkesmedvetenhet. Behån på bilden har mjuka mönstringar och spetsdetaljer på kuporna. Behån var gjord av stretchmaterial vilket Lewenhaupt (1995) menas var ett populärt material på 1970-talet. Färgen är vit vilket enligt Lewenhaupt var en vanlig användbar färg på 1970-talet. I denna bild har respondenten valt guldramen eftersom färgen skapar harmoni i behåmodellen. Modellen är placerad i mitten av bilden och enligt Bergström (2010) ger det harmoni och ro i bilden.

Figur 5. Behå av Christian Dior.

6.6 Den nutida behån

På bilden visas en typisk modell från 1990-talet. I dagens underkläder finns det enligt Ericsson Wörn (2007) och Lehnert (2000) inga gränser och alla material ingår i modebilden. Behån på bilden har en turkos basfärg, samt svarta detaljer. Behån har mönstringar med blommor och hjärtan. Enligt Lehnert (200) blir det populärt att behån får ha utsmyckningar som spets och rosetter och att behån tillverkas i fina tunna och genomskinliga tyger. Materialet på behån i bilden var av tunt sidentyg. Modellen är en push-up, eftersom kuporna är fyllda med dynor. Enligt Hammar och Rasmussen (2008) kommer det storbystade idealet tillbaka under 1990-talet och push up-behån blir en del av både vardagen och festen. I bilden har respondenten valt att ta med tillhörande trosor för att få lite variation i bilderna. Lewenhaupt (1995) skriver att behå och trosa i set blev modernt redan under 1980-talet och i dagens läge är det oerhört vanligt att behån säljs i matchande set med trosa. Respondenten anser att turkos och svart är sammanbindande färger och valde därför den svarta ramen i denna bild.

Figur 6. Den nutida behån.

6.7 Sammanfattning av resultatet

Syftet med detta lärdomsprov var att undersöka behån och dess utveckling under 1900-talet, samt att visa hur klädplaggets livscykel sett ut. Respondenten berättar sin egen tolkning av behåns historia genom bilderna. I resultatredovisningen kan man tydligt se skillnader under de olika tidsperioderna. Behån har utvecklats från tunna, genomskinliga, med neutrala färger till stadiga material utan färg- och formbegränsningar. I bilderna kan man även se skillnader mellan olika material. Beträktaren kan se en historisk berättelse genom bilderna.

7 Kritisk granskning

I detta kapitel kommer respondenten att kritiskt granska sitt arbete enligt Larssons (1994) kvalitetskriterier i kvalitativa studier. Respondenten anser att de valda kriterierna lämpar sig för detta arbete. Kriterierna är följande: perspektivmedvetenhet, intern logik, struktur och empirisk förankring.

Enligt Larsson (1994) är sanningen föränderlig och bakom beskrivningen av verkligheten gömmer sig alltid ett perspektiv. Larsson (1994) menar att för att förstå innebörden, skall man alltid kunna relatera varje del i innehållet till en helhet. När forskaren gör sin tolkning finns det alltid en förförståelse till det som skall tolkas. Larsson (1994) menar dock att förförståelsen ständigt ändras under tolkningsprocessen. Utgångspunkten för tolkningen skall vara klar och tydlig och Larsson (1994) menar att det är bra att kunna skapa forskningsfrågor eller syfte kring ämnet.

Respondenten anser att detta examensarbete har en bra helhet och att alla delar är lika viktiga. Det är viktigt att läsaren får information om vad som hänt i behåns historia, så att läsaren också kan tolka tillbaka på bilderna. Detta ger mervärde och förståelse för ämnet för läsaren. Respondenten anser att det valda området som undersöktes uppträder tydligt i syftet och att läsaren förstår vad arbetet handlar om. Respondenten anser att arbetets resultat möter syftet och att det bildas en helhet i arbetet.

När respondenten började skriva om behåns historia hade respondenten en förförståelse om behån, som mycket baserade sig på erfarenheter och vad respondenten läst tidigare. En del kunskap om behån hade respondenten även fått under sina arbetsår. Respondentens uppfattning om behån och dess historia omfattades under arbetets gång och genom kunskapen från litteraturen blev respondenten mera insatt i ämnet.

Med intern logik menar Larsson (1994) att det skall finnas harmoni mellan forskningsfrågorna, datainsamlings- och analysmetoderna. Forskningsfrågan borde styra datainsamlings- och analysmetoderna och mellan dessa tre borde det råda harmoni. Tanken bakom den interna logiken är idén om en helhet och här menar Larsson (1994) att alla delar enskilt kan relateras till helheten.

I denna studie har respondenten inga forskningsfrågor, men genom syftet har respondenten kunnat göra valet av datainsamlingsmetoder och analysmetoder. I början ansåg respondenten att valet av metoderna var enkelt. Fotografering och bildanalys var metoderna som föll naturligt för respondenten att välja till sitt arbete och detta val var enkelt för att resultatet är behåbilderna. Respondenten valde att själv fotografera bilderna och sedan bygga upp en bildanalys för varje bild så att läsaren lättare skulle förstå helheten. Valet av metoderna styling och bildkomposition kom sedan i efterhand eftersom respondenten inte direkt visste vilka metoder som var relevanta för arbetet. Under arbetets gång funderade respondenten även om dokumentanalys kunde ha varit en bra metod att knyta ihop historien med. Läsaren kunde ha fått ett bättre grepp om historien om respondenten valt dokumentanalys. Respondenten ansåg sedan att själva bildupbyggnaden och rekvisitan var en viktig del i bildernas resultat och valde därför styling och bildkomposition. I slutändan är respondenten nöjd att metoderna styling och bildkomposition valdes eftersom respondenten ansåg att bilderna vägde tyngst i resultatet. Respondenten anser att bilderna inte blivit lika bra utan styling och bildkomposition.

Med struktur menar Larsson (1994) att arbetet måste vara överskådligt och enkelt, så att resultatet kan få en bra struktur. Det borde existera en röd tråd i hela arbetet. Larsson (1994) menar också att det tydligt skall markeras vad som är viktigt och vad som är mindre viktigt. Detta betyder att huvudsaken är det centrala i texten och i bisakerna ges en mindre betydelse.

Respondenten anser att det finns en röd tråd i arbetet. Respondenten har fokuserat på behåns historia under 1900-talet. I utgångspunkterna är olika årtionden indelade i olika stycken så att läsaren lättare skall kunna följa med behåns livscykel. I utgångspunkterna tar respondenten även upp ett kapitel om behåns utveckling före 1900-talet och nämner flitigt korsetten i sin text. Eftersom korsetten varit behåns föregångare valde respondenten att nämna den och respondenten tyckte att läsaren även kunde få en inblick i behåns historia före 1900-talet. Respondenten har även valt att beskriva material, färger och modeller. Dessa tas också upp kortfattat så att läsaren får en bredare synvinkel av behån och även också för att de analyseras i tolkningen. Respondenten har ingen teoretisk bakgrund i sitt arbete, av den orsaken att respondenten ansåg att det väsentligaste tas upp i de teoretiska utgångspunkterna. Respondenten tycker att grunden

för arbetet redogörs omsorgsfullt i de teoretiska utgångspunkterna och att bakgrunden inte har en betydande roll i studien.

I resultatredovisningen redovisar respondenten behåmodellerna i samma ordning som de tas upp i de teoretiska utgångspunkterna. Detta görs för att resultatredovisningen skall bli enkel att förstå. Respondenten anser att tolkningen av bilderna stämmer överens med det centrala i texten, det vill säga det som beskrivs under de teoretiska utgångspunkterna och de tidigare forskningarna. Respondenten har i bilderna försökt att tolka tillbaka till den tidigare forskningen, men detta har inte gjorts för varje behåbild. Respondenten tycker att det varit svårt att tolka till den tidigare forskningen eftersom den inte direkt behandlar behåns historia.

Larsson (1994) anser att empirisk förankring handlar om att verklighet och tolkning skall stämma överens. Detta innebär att man skall ha flera källor som bevis och stöd för arbetets trovärdighet. Vidare menar Larsson (1994) att en text kan tolkas på flera olika sätt.

Respondenten anser att de källor som använts i de teoretiska utgångspunkterna och de tidigare forskningarna för det mesta är eniga om hur behåns historia sett ut. Respondenten hade till en början svårt att hitta litteratur om behåns historia, men under arbetets gång hittade respondenten tillräckligt med litteratur om ämnet. Därtill är största delen av litteraturen skriven på 2000-talet. Litteratur som skrivits under 2000-talet är pålitligare än äldre litteratur, anser respondenten. Respondenten finner en svag sida i de tidigare forskningarna och respondenten tycker att det har varit svårt att hitta tidigare forskning som handlar om behåns historia. Respondenten är medveten om att alla forskning och artiklar inte är vetenskapliga. Flera av respondentens forskning tangerar bröstet, bröstsmärtor och cancer. Trots detta har respondenten valt att ta med en del av dessa forskning eftersom det i forskningen berättas allmänt om behån och dess ursprung.

Tolkningen av bilderna har respondenten gjort på basis av de teoretiska utgångspunkterna och de tidigare forskningarna. Respondenten medger att till exempel erfarenhet, personlighet och humör påverkar hur man tolkar en bild. Om till exempel tio personer skulle tolka de 6 behåbilderna skulle man troligtvis ha fått tio olika tolkningar. Detta behöver inte betyda att någon skulle ha fel, men som Larsson (1994) säger så kan text tolkas på flera olika sätt. Respondenten är medveten om att slutresultatet har

påverkats av detta. Respondenten anser ändå att utgångspunkterna har varit det centrala i tolkningen och respondentens egna reflektioner har inte påverkat tolkningen i bilderna. Det som respondenten saknar i sina bilder är mera rekvisita och mera ingående bilduppbyggnad. När respondenten började planera sina bilder och fokusera på det respondenten ansåg var det viktiga respondenten ville ha med i sina bilder och resultat, tänkte respondenten mycket på rekvisitan. Respondenten ville fotografera en del behåar på en skyltdocka och omkring behån och dockan ville respondenten bygga upp en historia som specifikt haft betydelse under den bestämda tidsepoken. När respondenten sedan började fotografera behån, märkte respondenten hur det praktiska blev mycket svårare än vad respondenten hade tänkt. Under studietiden hade respondenten gått en kurs om hur man bygger upp en studio, men respondenten tyckte att kunskapen från denna kurs var kortfattad och snäv. I sitt arbete hade respondenten inte forskat om 1900-talets historia och visste inte riktigt vilken sorts rekvisita som kunde användas. I tolkningen skulle respondenten inte ha kunnat tolka tillbaka på rekvisitan eftersom detta inte fanns i utgångspunkterna. Respondenten är nöjd med sina bilder eftersom de faktiskt visar behån, vilket är det centrala i studien. Respondenten anser att mera tid på att bygga upp en fungerande rekvisita kunde ha gett bilderna mera trovärdighet.

8 Diskussion

I detta kapitel kommer jag att jämföra resultatet med arbetets syfte, reflektera kring de teoretiska utgångspunkterna och den teoretiska bakgrunden. Jag kommer även att föra en diskussion om personliga reflektioner, tankar och utvecklingsförslag som jag fått under arbetets gång.

Syftet med mitt examensarbete var att undersöka behån och dess utveckling under 1900-talet. Jag ville beskriva klädplaggets historia och redovisa resultatet kreativt i en portfolio där utvalda behåmodeller visas upp. Jag ville att studien skulle ge mig själv kunskap och nya reflektioner, samt att studien skulle ge kunskap åt människor inom skönhetsbranschen och även åt dem som inte är insatta i ämnet. Dessutom hoppades jag kunna ge teatervärlden kännedom inom behåns historia och att den skulle kunna använda kunskapen i sin planering inför kommande föreställningar.

Jag tycker att arbetets syfte har uppnåtts. Jag har valt att skriva om behåhistoriens väsentligaste huvudpunkter, dessutom har jag skrivit om material, färger och modeller. Jag tyckte att textdelen och historien var intressant och givande för mig att läsa och skriva om. Jag har verkligen blivit insatt i mitt ämne. I den historiska skrivprocessen har det ibland känts som att jag skrivit en deckare. Jag har fått både roliga, sorliga och löjliga känslor. Det har även varit en intressant expedition under arbetets gång. Besöken på Wasa Teater och Åbo Svenska Teater har varit positiva och personerna jag varit i kontakt med har hjälpt mig oerhört mycket i sökandet av behåmodeller, rekvisita och annat viktigt.

Behåbilderna visar en historia som fungerar som en röd tråd genom alla bilder. Jag tycker att bilderna alltid framhäver historien bäst och bilderna ger mycket mera än själva texten. Skulle jag ha valt en modell, att bära upp behåmodellerna på skulle betraktaren ha fått en bättre inblick i hur behån egentligen sitter på. Det skulle ändå ha medfört extra arbete med att hitta passande modeller med rätt storlek och i resultatet skulle fokus ligga mera på personen. I mina bilder krävde jag enkelhet och fokus på enbart det som är huvudpunkten, vilket i detta fall självklart är behån. Genom styllingen och bildkompositionen har jag blivit säkrare på hur man bygger upp en bra helhet i en bild. Ytterligare känner jag mig nu mycket självsäkrare på fotografering och bildanalys.

Illustrationerna av de olika modellerna har också varit en lärorik process. Jag har definitivt blivit bättre på att rita behåmodeller, även fast min mormor påstod att kombinationsbehån likade Finlands forna president Kekkonen. Jag själv ser enbart behåmodellen i mina bilder, men efter denna kommentar förstår jag att alla kanske inte ser behåmodeller i mina teckningar. Jag har aldrig varit bra på att rita och funderade även på att överlåta jobbet till en skickligare person. Men jag tog ansvaret själv och även om en del av modellerna kunde ha varit tydligare så är jag i stora drag nöjd över mina ritningar.

I själva portfolioboken har jag velat få fokus på bilderna och framhäva dem. Jag anser att portfolioboken är intressant och tydlig. Behåbilderna är stora och närfotograferade så att betraktaren kan få grepp om deras utseende. Dock känner jag att layouten inte är så kreativ som den kunde vara. Mina färdigheter i bildprogrammet Ifolor var inte så breda eftersom det var första gången jag gjorde en bildportfolio via programmet. Därtill satte jag mera tid på litteraturen i mitt arbete och lämnade portfolion till sista sekund. Om jag hade haft mera tid så skulle jag ha planerat portfolioboken bättre och även sett mera tid åt att utveckla kreativiteten i portfolion.

En del utvecklingsförslag har dykt upp för mig under arbetets gång. Till nästa studie skulle man kunna mera ingående ge tips och idéer för att hitta den rätta behån. Exempelvis kunde man göra en guidebok för konsumenter. I guiden kunde man skriva tips om vad man skall tänka på när man köper en ny behå och berätta mera ingående om behåmodeller. Studien skulle även kunna utgå från kvinnans ställning i samhället. När jag under arbetets gång skrivit om behåns historia har jag gång på gång skrivit om kvinnan och hennes roll i samhället. Det gick inte att enskilt skriva om plagget utan att placera det i ett sammanhang. I de teoretiska utgångspunkterna skulle man ha kunnat ställa upp perioder som tangerar kvinnas roll i samhället eftersom detta påverkat hur modet såg ut under de olika årtiondena. Det vore även intressant att forska kring behån under 2000-talet och se hurdan bild klädplagget fått i samhället. I studien skulle man kunna forska om modeskapare, nya modeller och behåns funktion i dagens samhälle.

Den amerikanska tidningen Grazia rapporterade i april 2013 att vårens och sommarens kläder är lätt klädda och kändisarna blottar sig på catwalken. Tidningen förutspådde att behåmodet blir behålost under denna säsong och detta iaktogs redan då bl.a. kändisarna Saharon Stone, Anne Hathaway och Rihanna hade på sig klädesplagg där man kunde se

igenom bröstvårtorna. Jag tror verkligen att denna trend kommer så småningom att slå igenom stort och att behå användningen kommer att minska. Troligtvis inte i vardagsanvändningen, men om inte annat så kommer trenden att bäras upp på festtillställningar.

I min studie har jag forskat kring behåns historia under 1900-talet och genom utvecklingen kan jag se en framtid för klädplagget. Behåns utveckling har gått i vågor och det typiska som händer är att det som en gång varit en trend, kommer tillbaka. Jag tror att behån blivit mera ett fysiskt klädplagg och tankar om behåmaterial och rätt stöd är framtidens frågor. Vi lever just nu i en värld där hälsa, välmående och kropp är på tapeten. Behån ligger nära kvinnans kropp och hud och nuförtiden klär man inte på sig vad som helst. Trots allt är en behå som utvecklats på 2000-talet, en behå som redan utvecklades under 1900-talet. Samma funktion; att stöda, forma och bära upp bröstet.

”Bara den som kan sin historia kan förstå sin framtid.” (Lewenhaupt 1995, s. 7)

Litteratur

- Barr, G. (2009). *Kreativ fotografi - från inspiration till bild*. Lidingö: HME Publishing.
- Berghult, J. (2002). *Stylingguiden - Hitta din egen stil*. Västerås: ICA Bokförlag AB.
- Bergström, B. (2012). *Effektiv visuell kommunikation*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Bergström, B. (2010). *Samspel text bild*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Carlsson, A. & Koppfeldt, T. (2008). *Visuell retorik - Bilden i reklam, nyheter och livstilsmedia*. Slovenien: Korotan Ljubljana.
- Carter, A. (1992). *Underwear - The Fashion History*. London: B.T. Batsford Ltd.
- duChemin, D. (2009). *Berätta i bild – Så tar du bilder som berör*. Sundbyberg: Pagina Förlags AB.
- Ericsson Wärn, K. (2007). *Underbart!* Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB.
- Eriksson, Y. & Göthlund, A. (2004). *Möten med bilder*. Lund: Studentlitteratur.
- Farrell-Beck, J., Poresky, L., Paff, J. & Moon, C. (1998). Brassieres and Women's Health from 1863 to 1940. *Clothing and Textiles Research Journal* 16 (3), 105-115.
- Givhan, R. (2012). Ob-la-di, Ob-la-da, Bras Go On. *Newsweek* 159 (13/14), 73.
- Hammar, B. & Rasmussen, P. (2008). *Underkläder – En kulturhistoria*. Stockholm: Bokförlaget Signum.
- Hawthorne, R. (1992). *Bras- A Private View*. Storbritannien: Souvenir Press Ltd.
- Hedgecoe, J. (1979). *Fototeknisk handbok*. Stockholm: Bonnier.
- Inui, M., Murase, K. & Tsutsumi, S. (2012). Investigation breasts' form and internal structure by wearing a brassiere from MRI images. *International Journal of Clothing Science and Technology* 24 (2/3), 170-180.
- Larsson, S. (1994). *Om kvalitetskriterier i kvalitativa studier*. Ingår i: Starrin, B. & Svensson, P-G. (Red.). *Kvantitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lehnert, G. (2000). *Modets historia under 1900-talet*. Köln: Könemann.

Lewenhaupt, L. (1995). *Tidens under – Bh:ns. historia*. Stockholm: Sellin och Partner Bok och Idé AB.

Lindberg, S-F. (2006). *Det fotografiska bildspråket*. Malmö: Liber AB.

Linnet Cox, S. (2006). *Photo Styling - How to Build Your Career and Succeed*. New York: Allworth Press.

Page, K-A. & Steele, J. (1999). Breast Motion and Sports – Brassiere Design: Implications for Future Research. *Sports Medicine* 27 (4), 205-211.

Persson, N. (2001). *Push-up: en uppsats om bröst och bh:ar och hur kvinnan framställer sig med hjälp av dem*. Lund Universitet.

Petrick, Gabriella M. (2003) Uplift: The Bra in America. *Business History Review* 7 (1), 163.

Rantakrans, E. & Hagberg, T. (2011). *Bättre bilder/Grunderna*. EU: Dext.

Stuttaford, G., Simson, M. & Zaleski, J. (1997). Support and Seduction: A History of Corsets and Bras. *Publishers Weekly* 244 (47), 49.